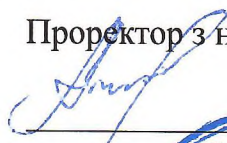

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Соціологічний факультет
кафедра політичної соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

« _____ » 2021 року

Робоча програма навчальної дисципліни

СОЦІОЛОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА

рівень вищої освіти магістр
галузь знань **05** соціальні та поведінкові науки
спеціальність **054** соціологія
освітня програма **соціальні технології**
вид дисципліни **обов'язкова**
факультет **соціологічний**

2021/2022 навчальний рік

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету «20» серпня 2021 року, протокол № 10.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Мурадян Олена Сергіївна, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри політичної соціології, декан соціологічного факультету.

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології

Протокол від «27» серпня 2021 року № 1

в.о. завідувача кафедри політичної соціології

В'ячеслав НІКУЛІН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціальні технології»

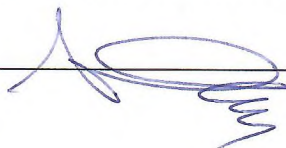
Гарант освітньої програми

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від «24» серпня 2021 року № 1

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологічна компаративістика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 054 Соціологія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – систематизація знань студентів про поле теоретичних і практичних порівняльних соціологічних досліджень у сучасних суспільствах із поглибленням вивчення сучасних дискусій про сутність, напрямки та перспективи соціальних змін як на пострадянському просторі, так і в глобальній світовій системі, перед за все у порівняльній перспективі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- сформувати у студентів уявлення про різні підходи до розуміння та аналізу суспільних явищ та процесів у порівняльній перспективі
- навчити студентів засадам самостійного аналізу актуальної проблематики сучасних дискусій та досліджень у межах компаративного соціологічного аналізу;
- надати інформацію про засоби та алгоритми розробки методології та конкретних порівняльних соціологічних досліджень;
- навчити студентів порівнювати дослідницькі стратегії та інтерпретації соціальних явищ, процесів та змін у різних соціологічних підходах та концепціях;
- надати студентам орієнтири для критичного осмислення результатів компаративних соціологічних досліджень.

1.3. Кількість кредитів

для денної і заочної форм навчання – 3.

1.4. Загальна кількість годин

для денної і заочної форм навчання - 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
26 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
52 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
10 год. (за рахунок самостійної роботи)	

1.6. Заплановані результати навчання

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 2. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

ЗК 8. Здатність діяти соціально відповідально, зокрема розуміння та застосування норм етики та права

ЗК 11. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

ЗК 12. Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів.

ФК2. Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот та суспільств.

ФК3. Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.

ФК4. Здатність зіставити результати різних соціологічних досліджень.

ФК6. Здатність застосувати соціологічний дослідницький інструментарій.

ФК7. Здатність знайти соціальні дані у відкритому доступі, здійснити їх змістовне структурування й узагальнення.

ФК9. Здатність застосовувати знання галузевих соціологічних дисциплін для макро- і мікросоціологічного аналізу, побудови соціологічних моделей.

Програмні результати навчання:

ПРН1. Давати визначення соціологічних понять і застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій.

ПРН3. Описувати та застосовувати базові критерії науковості та об'єктивності досліджень.

ПРН4. Формулювати дослідницькі запитання та конкретизувати мету дослідження.

ПРН11. Узагальнювати та зіставляти результати різних досліджень.

ПРН12. Обґрунтовувати методологію та висновки власного дослідження.

ПРН22. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

1. Опанувати основні поняття й положення концепцій досліджуваної проблематики.
2. Вміти співставляти та порівнювати процеси інституціоналізації громадянських суспільств та громадянські практики у різних країнах.
3. Вміти розробляти і проводити соціологічні дослідження соціальних змін.
4. Навчитись аналізувати сучасні тенденції соціального розвитку в Україні та інших країнах.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Соціологічна компаративістика: теоретичні засади досліджень

Тема 1. Тенденції розвитку сучасної соціології. Поняття порівняльних досліджень

Багатозначність поняття «порівняльне дослідження». Трактатування Е.Ойен, П.Кенкмана, І.Матюніна і ін. Порівняльні дані про соціальні явища і процеси як предмет курсу. Етапи розвитку компаративної соціології; виявлення основних методологічних проблем в сучасній порівняльній соціології. Дослідницька специфіка на різних етапах порівняльних досліджень.

Тема 2. Історія та різновиди компаративних соціологічних досліджень

Типологія порівняльних досліджень. Порівняння в просторі (Міжрегіональні, міжнародні ПД) і порівняння в часі (трендові, когортного, панельні, лонгітюдні ПД). Міждержавні дослідження за класифікацією М.Кона. Класифікація компаративних досліджень і її критика Е.Ойен. Пізнавальна, інформаційна, освітня, прикладна функції порівняльних ПД і їх сутність.

Тема 3. Соціологічна компаративістика крізь призму міжнародних та міждержавних досліджень

Статичні та динамічні аспекти порівняльних міжнародних та міждержавних досліджень. Фокуси тенденцій макрокомпаративістики. Модернізація. Демодернізація. Архаїзація. Теорія сталого розвитку. Концептуалізація «залежного шляху розвитку». Вестернізація як складний концепт. Реформи, самоорганізація, трансформація. Механізми, актори та суб'єкти соціальних процесів у порівняльному аналізі.

Тема 4. Глобальні й локальні тренди соціологічної компаративістики.

Національні особливості компаративних досліджень. Проблема культурних фільтрів у порівняльному аналізі. Нерівності в динамічному сприйнятті. Індивідуалізація та універсалізація ціннісних структур. Інфокапіталізм, постфордизм, повстання еліт vs повстання мас або громадськості. Новий середній клас та соціальні рухи. Трансформаційна структура Т. Заславської. Маркетизація та «залежний шлях розвитку». Соціокультурна травма. Демократизація: версії та реверсії. Секонд-хенд-суспільство та андерклас. Подвійна інституціоналізація.

Розділ 2. Методологічні засади емпіричного аналізу соціальних змін

Тема 5. Методологія порівняльних досліджень, її рівні та принципи

Визначення методології як системи принципів наукового дослідження (В.А. Ядов). Рівні: вищий як загальнонаукові вимоги; середній як методологія різних областей знання; нижній як методологія емпіричних досліджень. Принципи корекції, конкретності істини, стійкості в різноманітних зв'язках і зміни, процесуального підходу. Вироблення раціонально обґрунтованого методологічного синтезу, що базується на пошуку загальних принципів співвідношення, співмірності та взаємодоповнюваності різних методологічних і загальнотеоретичних підходів (Ч. Кірвель)

Тема 6. Кількісна та якісна методології компаративних досліджень

Поняття інституту в соціології соціальних змін. Інституціоналізм та неоінституціоналізм. Інституціональна структура суспільства. Інституціоналізація поведінки: практики як джерело змін. Консерватизм соціальних інститутів та ефекти «чорних дир». Динаміка соціальних інститутів на макрорівні. Неформальні інститути та напрямки їхніх змін.

Тема 7. Рейтинги, індекси та інші дослідницькі інструменти соціологічної компаративістики: принципи застосування та інтерпретації результатів

Рейтинг як інструмент компаративного дослідження. Індекс як інструмент порівняльного аналізу. Групова динаміка і соціальні нерівності у дзеркалі соціологічної компаративістики. Пострадянські зміни соціальних нерівностей: соціологічні інструменти фіксації та аналізу. Громадська думка як «дзеркало», індикатор та джерело порівняльних даних. Моніторинг в соціологічних дослідженнях соціальних змін. Порівняльний аналіз трендів.

Тема 8. Порівняльний аналіз соціальних процесів у посткомуністичних країнах

Посткомуністичні суспільства як специфічне середовище соціальних змін. Україна та Росія у вимірі трансформаційних процесів. Україна та Польща у фокусі порівняльного аналізу соціальних змін. Центральна й Східна Європа як об'єкти порівняння у глобальному аналізі. Альтернативні напрями соціальних змін комуністичного світу: Китай, Північна Корея, Куба, Латинська Америка.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
РОЗДІЛ 1. СОЦІОЛОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕНЬ												
Тема 1. Тенденції розвитку сучасної соціології. Поняття порівняльних досліджень.	10	2	2			6		2	4			10
Тема 2. Історія та різновиди компаративних соціологічних досліджень	12	4	2			6						10
Тема 3. Соціологічна компаративістика крізь призму міжнародних та міждержавних досліджень	12	2	2			8						10
Тема 4. Глобальні й локальні тренди соціологічної компаративістики	12	4	2			6						10
Разом за розділом 1	46	12	8			26	46	2	4			40

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ											
Тема 5. Методологія порівняльних досліджень, її рівні	10	4				6		4			10
Тема 6. Кількісна та якісна методологія компаративних досліджень	12	4	2			6					10
Тема 7. Рейтинги, індекси та інші дослідницькі інструменти соціологічної компаративістики: принципи застосування та інтерпретації результатів	8	2				6					10
Тема 8. Порівняльний аналіз соціальних процесів у посткомуністичних країнах	14	4	2			8					10
Разом за розділом 2	44	14	4			26		4			40
Усього годин	90	26	12			52		6	4		80

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Години денна	Години заочна
Розділ 1. Соціологічна компаративістика: теоретичні засади досліджень			
1	Тема 1. Тенденції розвитку сучасної соціології. Поняття порівняльних досліджень <i>1. Дефінітивні конструкти порівняльних досліджень</i> <i>2. Соціологія на сучасному етапі: компаративістика як «приреченість»</i>	2	4
2	Тема 2. Історія та різновиди компаративних соціологічних досліджень <i>1. Виникнення, інституціоналізація компаративних досліджень</i> <i>2. Компаративна проблематизація у соціології</i> <i>3. Види компаративних соціологічних досліджень</i>	2	
3	Тема 3. Соціологічна компаративістика крізь призму міжнародних та міждержавних досліджень <i>1. Порівняння формаційної та системної моделей</i> <i>2. Пояснення соцізмів через «рецидивуючу модернізацію»</i> <i>3. Динамічне поле в порівняльних дослідженнях</i>	2	
4	Тема 4. Глобальні й локальні тренди соціологічної компаративістики. <i>1. Концептуальні засади компаративного аналізу соціосистем</i> <i>2. «Залежний шлях» у вивченні пострадянських суспільств</i> <i>3. Національні особливості компаративного аналізу</i>	2	
Разом за розділом 1		8	4
Розділ 2. Методологічні засади емпіричного порівняльного аналізу			
5	Тема 5. Методологія порівняльних досліджень, її рівні та принципи <i>1. Маркери виділення трансформаційних періодів</i> <i>2. Концепт глокалізації в аналізі кейсів</i> <i>3. Макдоналдизація за межами пострадянського</i> <i>4. Суспільства ризику: потенціал та вади концепції</i>		

6	Тема 6. Кількісна та якісна методології компаративних досліджень 1. <i>Концептуально-методологічні рамки дослідження</i> 2. <i>Кількісні методи компаративістики: вади та переваги</i> 3. <i>Якісні методи компаративістики: вади та переваги</i> 4. <i>Синтетичні методології у компаративних дослідженнях</i>	2	
7	Тема 7. Рейтинги, індекси та інші дослідницькі інструменти соціологічної компаративістики: принципи застосування та інтерпретації результатів 1. <i>Вади та переваги рейтингових інструментів у компаративістики</i> 2. <i>Особливості конструювання та застосування індексів у порівняльних дослідженнях</i>		
8	Тема 8. Порівняльний аналіз соціальних процесів у посткомуністичних країнах 1. <i>Схеми порівняльного аналізу</i> 2. <i>Порівняльний аналіз кейсів (за власним вибором, групова робота)</i>	2	
	Разом за розділом 2	4	4
	Усього годин	12	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Умови та вимоги до проведення порівняльного теоретичного дослідження: <i>складання переліку</i>	6	10
2	Стаття на вибір з книги «Чи є майбутнє у капіталізмі?» (<i>читати, підготувати експертну оцінку</i>)	6	10
3	<i>Написання порівняльної рецензії</i>	6	10
4	<i>Читати</i> додаткову літературу, що визначено на семінарі	6	10
5	<i>Складання звіту</i> про міжнародні дослідні групи	6	10
6	<i>Підготовка</i> до контрольної роботи	6	10
7	<i>Підготовка</i> до виконання ІНДЗ	6	10
8	Виконання ІНДЗ: <i>Підготування аналітичної записки</i> із порівняння кейсів за власним вибором	10	10
	Разом	52	80

6. Індивідуальні завдання

Порівняльна аналітична записка за результатами дослідження кейсів за власним вибором.

Індивідуальне завдання має містити:

- постановку проблеми та обрання об'єкту, до якого пропонується застосувати орону теорію) (3 б.);
- актуальність (2 б.);
- викладення основних основних даних (3 б.);

- висловлення власної точки зору з аргументацією, факти на підтвердження власної позиції (посилання на інші джерела, результати соціологічних досліджень тощо) (4 б.)
- аналіз контр-аргументів із зазначенням їх слабких сторін (4 б.);
- резюме своєї позиції та висновок (2 б.)
- список використаних джерел (2 б.)

Обсяг роботи – 8-10 000 знаків із пробілами.

Список використаних джерел (не менше 5 позицій).

Максимальна оцінка – 20 балів.

7. Методи навчання

Лекції, презентації, групові дискусії, критичний аналіз наукової літератури, групові та індивідуальні творчі завдання, практичні науково-дослідні завдання

8. Елементи дистанційного викладання

Етап роботи	Форма роботи	Онлайн-платформа
1. Попередня підготовка	Опитування	Група у Telegram/Zoom
2. Подача нової інформації	Аудіозапис Тексти Відеоконференція Відеолекція	Google-classroom Google-classroom Zoom Zoom
3. Тренування	Питання для самоперевірки Обговорення (чат, форум) Спостереження за явищем	Telegram / Google-classroom Telegram Zoom / Youtube
4. Виконання практичного завдання	Пошук відповідей на питання Інтерактивні практичні завдання	Google-classroom Google-classroom
5. Оцінювання	Виконання екзаменаційної роботи Контрольна робота	Zoom/Google-classroom Google-classroom/Zoom
6. Рефлексія	Відповіді на рефлексивні питання	Zoom
7. Зворотній зв'язок	Чат, форум, опитування аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем	Telegram / Google-classroom / Zoom

Критерії оцінювання контрольної роботи

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою	20 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	13-19 балів
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками	8-12 балів
Відповідь не повна, містить суттєві помилки	до 7 балів
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0 балів

Критерії оцінювання письмової залікової роботи

<i>Високий рівень</i> 31 - 40 балів	відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням спеціальною термінологією; творчим креативним підходом.
<i>Середній рівень</i> 16 - 30 балів	відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання.
<i>Низький рівень</i> 1-15 балів	відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на
<i>Незадовільний рівень</i> 0 балів	відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота				ІНДЗ (аналіт. записка)	Контрольна робота, передбачена робочим планом	Залікова робота	Сума
Для денного відділення							
Розділ 1				Розділ 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8
2	2	4	2	2	2	4	2
Виступи, порівняльні рецензії 10				Виступи, порівняльні рецензії 10			
				20			
				20			
				40			
				100			

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для заліку
90 – 100	Зараховано
70-89	
50-69	
1-49	Не зараховано

10. Основна література

1. Ахиезер А. С. Россия: критика исторического опыта (Социокультурная динамика России). Т. 1, От прошлого к будущему. Новосибирск, 1997;
2. Батыгин Г.С. Лекции по методологии социологических исследований. М., 1995
3. Бауман З. Индивидуализированное общество. – М.: Логос, 2002, 390 с.
4. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. – М.: Прогресс-Традиция, 2000
5. Валлерстайн И. Социальное изменение вечно? Ничто никогда не меняется? // Социологические исследования. – 1991. – №1. – С.8-22
6. Вопросы сравнительных международных социологических исследований. М., 1981
7. Гайдис В. Время в социологических исследованиях: методологические и методические проблемы. Вильнюс, 1986
8. Гидденс Э. Социология. М: 1999;
9. Заславская Т.И. Социетальная трансформация российского общества. – М., 2002.
10. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика. Общество. Культура. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
11. Кирдина С. Г. Институциональные матрицы и развитие России. 2000. (2-е изд, перераб и допол. - 2001);
12. Костин В.А., Костина Н.Б. Социальные изменения в концепциях исторического процесса // Социологические исследования, 2000, № 1
13. Лаба Л.Я. Способы интеграции качественных и количественных методов//Социс, 2004, №2
14. Методологические и методические аспекты сравнительных социологических исследований. Сборник статей. М., ИСИ, 1983
15. Методологические и методические проблемы сравнительного анализа в социологических исследованиях. Сборник статей в 2-х томах. М., ИСИ, 1982
16. Ноэль Э. Массовые опросы: введение в методику демоскопии. М., 1993
17. Парсонс Т. О социальных системах. М, 2002
18. Проблемы сравнительных исследований в социологии. М., ИСИ, 1988
19. Саар Э.А. Лонгитюдное социологическое исследование. Таллинн, 1990
20. Смелзер Н. Социальные и культурные изменения // Социология: пер. с англ. — М.: Феникс, 1998. — 688 с.
21. Сравнительная социология. Избранные переводы. М., 1995
22. Сравнительный анализ и качество эмпирических социологических данных. Сборник статей. М., 1984
23. Страусс А., Корбин Дж. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техника. (Перев. с англ.) М., 2001
24. Штомпка П. Социология социальных изменений. – М., 1996. – 312 с.
25. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование в обществе. М., 1999;
26. Элиас Н. Общество индивидов. – М.: праксис, 2001. – С.215-330

Допоміжна література

1. Агитон К. Альтернативный глобализм. Новые мировые движения протеста. – М., 2014.
2. Аникин А.В. Мальтус и мальтузианство/ Аникин А.В. // Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1975. – С. 266-274.
3. Антонян Ю.М. Этнорелигиозные конфликты: проблемы, решения: учеб. пособие. – М.: Щит-М, 2004. – 367с.
4. Арбеніна В.Л. Етносоціологія. Навч. посібник. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2007. – 316 с.

5. Арутюнов В. Х. Філософія глобальних проблем сучасності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В. Х. Арутюнов, В. М. Свінціцький. – К. : КНЕУ, 2003. – 90 с.
6. Бадью А. Апостол Павел: обоснование универсализма / Ален Бадью ; пер. с фр. О. Головой. – Москва–Санкт-Петербург: Московский философский фонд; Университетская книга. – 1999. – 95 с.
7. Балабанова Е.С. О комплексном характере социологических исследований//Социс, 2002, №10
8. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / Пер. с англ. – М.: Издательство «Весь мир», 2004. – 188 с.
9. Бауман З. Текучая современность / З. Бауман. – Санкт-Петербург: Питер, 2008. – 240 с.
10. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника. – М. : Прогресс-Традиция, Территория будущего, 2007. – 464 с.
11. Бек У. Космополитическое мировоззрение / У. Бек ; пер. с нем. – М. : Центр исследований постиндустриального общества, 2008. – 336 с.
12. Бек У. Что такое глобализация?: Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 303 с.
13. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М., 1998.
14. Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. – М., 2004.
15. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр ; пер. с фр. Е. А. Самарской. – М. : Республика, Культурная революция, 2006. – 269 с.
16. Бодрийяр Ж. Система вещей / Ж. Бодрийяр. – М. : Рудомино, 1995. – 198 с.
17. Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт в Україні: витоки, стан і шляхи подолання // Людина і світ. – 1991. – №3. – С. 2-10.
18. Бредникова О., Паченков О. «Этническое предпринимательство» мигрантов и мифы мультикультурализма // Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ. – М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2002.
19. Бунаков М. Ю. Национализм и национальная идентичность в условиях глобализации [Электронный ресурс] / М. Ю. Бунаков. – Режим доступа: www.orenburg.ru/culture/credo02_2006.
20. Бурдьё П. Практический смысл / П. Бурдьё ; под ред. Н. А. Шматко ; пер. с фр. – СПб. : Алетейя, М. : Ин-т экспериментальной социологии, 2001. – Сер. Университетская библиотека. – 562 с.
21. Бурова С.Н. Актуальность сравнительных социологических исследований как вида и исследовательского метода//Современное общество как проблемное поле социальных наук. Материалы международной научной конференции, посвященной 85-летию Белорусского государственного университета. Минск, 19-20 октября 2006 г. Минск, 2007, с.92-95
22. Буш Дж., Скоукрофт Б. Мир стал другим. Пер. С англ. – М. : Международные отношения, 2004. – 504 с.
23. Бхабха Х. Местонахождение культуры / Х. Бхабха // Журнал исследований восточноевропейского пограничья «Перекрестки». – Минск: Европейский гуманитарный университет, 2005. – № 3–4. – С. 161–191.
24. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн ; пер. с англ. – СПб. : Университетская книга, 2002. – 416 с.
25. Валлерстайн И. Европейский универсализм: риторика власти / И. Валлерстайн // Прогнозис. – 2008. – № 2 (14). – С.3–56.
26. Валлерстайн И. Исторический капитализм. Капиталистическая цивилизация. — М.: Товарищество научных изданий КМК, 2008. — 176 с.
27. Валлерстайн И. Мирсистемный анализ: введение / Иммануил Валерстайн ; пер. с англ. Н. Тюкиной. – М. : Территория будущего, 2006. – 248 с. – (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»)
28. Вальденфельс Б. Между культур / Б. Вальденфельс // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://anthropology.runet.ru/old/6/wald.htm>
29. Вальденфельс Б. Своя культура и чужая культура. Парадокс науки о «Чужом» / Б. Вальденфельс ; пер. с нем. // Логос. Философско-литературный журнал. – 1995. – № 6. – М. : Гнозис, 1994. – С. 77–79.
30. Василенко И. А. Геополитика современного мира. – М.: Гардарики, 2007. – 317 с.
31. Васильев В. Конкретные социологические исследования в системе средств массовой информации. М., 1989
32. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Юрген Габермас ; пер. з нім В. М. Купліна. – К. : Дух і Літера, 2011. – 280 с. – (Серія «Сучасна гуманітарна бібліотека»)

33. Гаврилишин Б. Дороговказ в майбутнє. До ефективних суспільств. Доповідь Римському клубові / Б. Гаврилишин ; пер. з англ. – К. : Основи, 1993. – 235 с.
34. Гаджиев К. С. Геополитика: учебник для бакалавров / К. С. Гаджиев. – 4-е изд., перераб. и доп.- М. : Издательство Юрайт, 2013. – 479 с.
35. Гантігтон С. Зіткнення цивілізації? / С. Гантігтон // Філософ. і соціолог. думка. – 1996. – № 1 – 2. – С. 11–24.
36. Геополитика террора. Геополитические последствия террористических актов в США 11 сентября 2001 года. – М., 2001.
37. Гидденс Э. Ускользающий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь. – М., 2004.
38. Гіденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс ; пер. з англ. Н. Поліщук. – К. : Альтерпрес, 2004. – 100 с. – (Сучасна гуманітарна бібліотека).
39. Глобализация и идентичность: Хрестоматия / сост., авт. предисл. Т. С. Воропай ; отв. за вып. В. Михайлов. – Х. : Эксклюзив, 2007. – 459 с.
40. Глобализация: синергетический подход / под общ. ред. В. К. Егорова. – М. : Изд-во РАГС, 2002. – 472 с.
41. Глобализация: человеческое измерение. – М., 2002.
42. Глобальные проблемы человечества. – М. : Изд-во МГУ, 2006. – 264 с.
43. Голиков А.П. та ін. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. – С.302-304.
44. Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / сост. Г. Робберс; под ред. М. А. Воскресенского [и др.]. – М.: Ин-т Европы РАН, 2009. – 722с.
45. Гумбрехт Х. У. Производство присутствия: Чего не может передать значение / Ханс Ульрих Гумбрехт ; пер. с англ. С.Зенкина. – М. : НЛЮ, 2006. – 184 с.
46. Де-Вос, Дж. Этнический плюрализм: конфликт и адаптация // Личность, культура, этнос: современная психологическая антропология. – М.: Смысл, 2001.
47. Денчев К. Феномен антиглобализма: учеб. пособие для вузов. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005.
48. Дмитриев Е.И. Проблема корректности рейтинговых измерений в социологии//Социология, 2000, №4
49. Дракер П. Посткапиталистическое общество [Электронный ресурс] / П. Дракер. – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2008_2009/86-87
50. Експерти про нетрадиційні релігії і міжрелігійні конфлікти // Людина і світ. – 1999. – № 6. – С. 28.
51. Есть ли будущее у капитализма? / И.Валлерстайн, Р.Коллинз, М.Манн, Г.Дерлугьян, К.Калхун [Текст] / Перевод с англ. под ред. Г.Дерлугьяна. – М.: Издательство Института Гайдара, 2015. – 320 с.
52. Європейська та українська культура в нарисах : навчальний посібник / за ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт, В. М. Леонтьєвої. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 320 с.
53. Жижек С. Дражливий суб'єкт: відсутній центр політичної онтології / Славој Жижек ; пер. з англ. Р. Й. Димерець. – К. : ППС, 2008. – 510 с. – («Сучасна гуманітарна бібліотека»).
54. Жижек С. Устройство разрыва. Параллаксное видение / С. Жижек ; пер. с англ. – М. : Изд-во «Европа», 2008. – 516 с.
55. Зенгер Х. Стратегемы. О китайском искусстве жить и выжить. Знаменитые 36 стратегем за три тысячелетия. – В 2-х томах. – М. : 2005.
56. Зонова Т. В. Дипломатия: модели, формы, методы: Учебник для вузов / Т. В. Зонова. – М.: Аспект Пресс, 2013. – 348 с.
57. Иванов В.Н., Иванов А.В., Доронин А.О. Управленческая парадигма XXI века. – М., 2002.
58. Иванов С.В. Снижение рождаемости в странах Юга: политика вокруг политики / С.В. Иванов // Экономический журнал ВШЭ. – 2011. – №4. – С. 565-582.
59. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М., 2000.
60. Ирхин Ю.В.К вопросу о кросскультурных исследованиях: Восток – Запад. Социс, 2005, №2
61. Канашевич Н.М. Проблемы парадигмы социологического знания.//Социология, 1998, №4
62. Капица С. Мои воспоминания : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://profilib.com/chtenie/29761/sergey-kapitsa-moi-vospominaniya-43.php>.
63. Капица С.П. Демографическая революция и будущее человечества / С.П. Капица // В мире науки. – 2004. – № 4. – С. 82-91.
64. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. – М. : ЭКСМО, 2003. – 832с.
65. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

66. Кеннеди Пол. Вступая в XXI век. – М., 1997.
67. Кивинен М. Прогресс и хаос: социологический анализ прошлого и будущего России. (Перев. с англ.). СПб., 2002
68. Кирвель Ч.С. Новая парадигма социального познания: концептуальные основы//Социология, 2007, № 2, с.7-22
69. Кирдина С.Г. Социокультурный и институциональный подходы как основа позитивной социологии в России//Социс, 2002, №2
70. Киссинджер Г. Дипломатия. Пер. с англ. В. В. Львова / Послесловие Г. А. Арбатова. – М. : Радомир, 1997. – 848 с.
71. Кожушко Евгений. Современный терроризм: анализ основных направлений. – Минск, 2000.
72. Козлова Н.Н. Методология анализа человеческих документов//Социс, 2004, №1
73. Кокошин А.А. Заметки о проблеме ядерного терроризма в современной мировой политике. – М.: УРСС, 2004.
74. Кокошин А.А. Стратегическое управление: теория, исторический опыт, сравнительный анализ, задачи для России. – М., 2003.
75. Конфликты на Востоке. Этнические и конфессиональные. Учебное пособие для студентов вузов. / Под ред. Воскресенского А.Д. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 512 с.
76. Косуха П. 3 церковних фронтів – на поле християнської благодаті // Віче – 1993. – № 1 (10). – С. 124.
77. Кузнецов И.М. Адаптационные возможности и сетевые связи мигрантских этнических меньшинств / И.М. Кузнецов, В.И. Мукомель. – М.: Институт социологии РАН, 2005.
78. Кукатас Ч. Теоретические основы мультикультурализма / Ч. Кукатас. – [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://dialogs.org.ua/ua/issue_full.php?m_id=10227.
79. Култыгин В.П. Исследования социальной структуры в переходных обществах (историко-методологический обзор)//Социс 2002, №4
80. Култыгин В.П. Облик социального мира в современной социологической мысли//Социс, 2003, №2
81. Кюрегян Э., Шамирян В., Есаян А., Берикашвили Т., Исаев К. Социология в странах СНГ: история, проблемы и перспективы//Социология, 2007, №2, с. 37 - 52
82. Лапин Н.И. Предмет и методология социологии//Социс, 2002, №8
83. Лапкин В.В., Пантин В.И. Геоэкономическая политика и глобальная политическая история. – М.: «Олита», 2004.
84. Лебедева Н. М., Татарко А. Н. Ценности культуры и развитие общества. - М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007.
85. Леонидов Ф. Введение в вероучения народов мира : справ. Пособие. – М. : Флинта, 2007. – 128с.
86. Лиутар Ж. Ф. Ситуация постмодерну / Ж. Ф. Лиутар // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – № 5–6. – С. 16–42.
87. Международный терроризм: внутренняя структура понятия и его роль в политическом дискурсе / Под ред. Л.Е. Бляхера. – Хабаровск. 2005.
88. Михайлов С.В. Европа: от временных иностранных рабочих к новым этническим меньшинствам / С.В. Михайлов // Полития.ги. – 2005. – № 1.
89. Многоликая глокализация / Под ред.. П.Бергера и С.Хантингтона; Пер. с англ. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 379 с.
90. Новиченко М. Міжконфесійні конфлікти // Людина і світ. – 1995. – № 9. – С. 17-18.
91. Пластун В.Н. Эволюция деятельности экстремистских организаций в странах Востока. – Новосибирск. 2002.
92. Поспеловский Д.В. Тоталитаризм и вероисповедание: научное издание М. : Изд. Библейс.-богосл. ин-та св. апостола Андрея, 2003. – 655с.
93. Рансьер Ж. Разделяя чувственное / Жак Рансьер ; пер. з фр. В. Лапицкий, А. Шестаков. – Санкт-Петербург: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2007. – 264 с.
94. Ревина Е. В. Мультикультурный город: этническое измерение. - Ростов н/Д: Изд-во СКНЦ ВШ ЮФУ, 2008.
95. Религия и конфликт / Под ред. А. Малащенко, С. Филатова. – М. : РОССПЭН, Моск. Центр Карнеги, 2007. – 288с.
96. Рікер П. Сам як інший / П. Рікер ; пер. з фр. – К. : Дух і Літера, 2000. – 458 с.
97. Рікер П. Идеологія та утопія / Поль Рікер ; пер. з англ. – К. : Дух і Літера, 2005. – 386 с.
98. Романе Й. Геополитика хаоса. – М., 2001.
99. Рязанцев С.В. Этническое предпринимательство как форма адаптации мигрантов / С. В. Рязанцев // Общественные науки и современность. – 2000. – №5.

100. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Едвард Саїд; пер. з англ. К. Боганова, Т. Цимбал, Н. Гхазалі, Т. Марценюк. – К. : Критика, 2007. – 608 с.
101. Саїд Е. Орієнталізм / Едвард Саїд ; пер. з англ. В. Шовкун. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 511 с.
102. Современные международные отношения: Учебник / под ред. А. В. Торкунова, А.В. Мальгина. – М. : Аспект Пресс, 2012. – 688 с.
103. Соколов К. Б. Национальная идентичность в контексте системного подхода // Системные исследования культуры. - СПб.: Алетейя, 2009.
104. Стиглиц Дж. Многообразные инструменты, шире цели: движение к пост-Вашингтонскому консенсусу [Электронный ресурс] / Дж. Стиглиц // Вопросы экономики. – 1998. – № 8. – Режим доступа : [//www.reforms.ru/cons.htm](http://www.reforms.ru/cons.htm).
105. Сусоколов А.А. Культура и обмен. Введение в экономическую антропологию. – М.: SPSL-Русская панорама, 2006.
106. Тайлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання» / Ч. Тайлор (Чарльз Тейлор) / пер. з англ. – К. : Альтерпрес, 2004. – 172 с.
107. Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор. – К. : Дух і літера, 2002. – 128 с.
108. Тернборг Й. Современные тенденции в социологии // Философия и социальные науки. 2008, №2
109. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального / О. В. Титар // Гуманітарний часопис: Збірник наукових праць. – Х. : ХАІ, 2012. – № 3. – С. 64–70.
110. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холістичність / О. В. Титар // Вісник Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. : Теорія культури і філософія науки. – Х., 2013. – № 1029 – II. – С. 252–257.
111. Титар О. В. Концепт «глобалізація» у контексті національних і регіональних культур: Слобожанщина в глобалізованому світі / О. В. Титар // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Вісник Дніпропетровського університету. Науковий журнал. – Дніпропетровськ, 2014. – Вип. 8. – С. 132–136.
112. Титарь Е. В. Субъективность, идентичность и формы глобализированной культуры: проблемы типологии культуры / Е. В. Титарь // Yearbook of Eastern European Studies (Польша). – 2014. – №3. – С. 41–52.
113. Тишков В. А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии. - М.: Наука, 2003.
114. Толерантность / Под ред. М. П. Мчедлова. – М. : Республика, 2004. – 416с.
115. Тоффлер Э. Третья волна. – М., 2002.
116. Тоффлер Э. Шок будущего. – М., 2001.
117. Українці, діаспора і державний лобізм // Інтернет видання українців Америки «Нова Хвиля». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newwave4.org/merediany/125-ukrayinci-diaspora-i-derzhavnijj-lobizm.html>.
118. Уткин А.И. Глобализация: процесс осмысления. – М., 2001.
119. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века. – М., 2001.
120. Фуко М. Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью / М. Фуко; под общей ред. В. П. Визгина и Б. М. Скуратова ; пер. с фр. С. Ч. Офертаса. – М. : Практис, 2002. – 384 с. – (Серия «Новая наука и этика»).
121. Фуко М.. Нужно защищать общество / Foucault M. Il faut defendre la societe: Cours au College de France, 1976 / М. Фуко ; пер. с фр. Е. А. Самарской. – СПб. : Наука, 2005. – 312 с.
122. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. Пер. с англ. М.: АСТ, 2004. – 349с.
123. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Юрген Хабермас ; пер. з нім. М. В. Беляев, К. В. Костин, Е. Л. Петренко та ін. – М. : Весь Мир, 2008. – 416 с.
124. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М. , 2003.
125. Хардт М. Империя / Майкл Хардт, Антонио Негри ; пер. с англ. за ред. Г. В. Каменской, М. С. Фетистова. – М. : Практис, 2004. – 440 с.
126. Хардт М. Множество: война и демократия в эпоху империи / Майкл Хардт, Антонио Негри ; пер. с англ. за ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Культурная революция, 2006. – 559 с.
127. Хаттон У. Мир, в котором мы живем / Пер. с англ. – М.: Ладомир, 2004. – 556 с.
128. Хаусхофер К. О геополитике. – М., 2001.
129. Хелд Д., Гольдблатт Д., Макгрю Э., Пerratон Дж. Глобальные трансформации. – М., 2004.
130. Шрадер Х. Экономическая антропология. – СПб., 1999.
131. Щепланова В.В. Источники и социальные последствия современного терроризма. – Саратов: Науч. кн., 2006. – 185 с.

132. Эко У. Поиски совершенного языка в европейской культуре / У. Эко ; пер. с итал. и примечания А. Миролубовой. – Серия «Становление Европы». – СПб. : Александрия, 2007. – 423 с.
133. Элиаде М. История веры и религиозных идей: от Гаутамы Будды до триумфа христианства. – М.: Академический проект, 2014. – 496 с.
134. Этническая мобилизация и межэтническая интеграция. - М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 1995.
135. Этничность и религия в современном конфликте/ Под ред. Тишкова В.А., Шнирельмана В.А. – М.: Наука, – 2012. – 656с.
136. Ядов В.А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. Издво «Самарский университет», 1995
137. Ashmawy M. S. Islam and the political order. – Washington : The Council for Research in Values and Philosophy, 1994 . – 116 p.
138. Bauman Z. Globalization / Z. Bauman. – Cambridge: Polity Press, 2000. – 199 p.
139. Bongaarts J. The Role of Family Planning Programmes in Contemporary Fertility Transitions // The Continuing Demographic Transition / G.W. Jones (ed.) Oxford: Clarendon Press, 1997. P. 422-444.
140. British cultural identities / ed. Storry M., Childs P. – London: Routledge, 1997. – 350 p.
141. Connor S. Postmodernist Culture / S. Connor. – Oxford UP : Blackwell, 1996. – 304 p.
142. Food and Agriculture Organization : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fao.org>.
143. Hopkins A. G. Globalization in World History / ed. by Antony Hopkins. – New York: New York City, 2003. – 263 p.
144. Kepel G. Jihad: the trail of political islam; Transl.by Anthony F. Roberts . – Cambridge : Belknap, 2002 . – 454 p.
145. Said E. W. Orientalism: Western conceptions of the Orient / Edward W. Said. – New York: Pantheon Books, 1978. – 328 p.
146. Spivak G Ch. Can the subaltern Speak? / Gayatri Chakravorty Spivak // Marxism and the Interpretation of Culture / ed. by Nelson Cary, Grossberg Lawrence. – Chicago: Illinois University Press, London: Macmilan, 1988. – 314 p.
147. Taylor Ch. The Ethics of Authenticity / Ch. Taylor. – Cambridge MA: Harvard University Press, 1991. – 118 p.
148. Taylor Ch. The sources of the self: The making of the modern identity / Ch. Taylor. – Cambridge, Massachusetts and London, England, 1989. – 680 p.
149. Wallerstein I.M. Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World –System/I.M. Wallerstein. – Cambridge, England: Cambridge University Press, 2001
150. Weinberg L. Global terrorism: a beginner's guide. – Oxford : Oneworld, 2005. – 182 p.
World Population Prospects, the 2010 Revision on-line database. N.Y.: United Nations, 2011 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/panel_indicators.htm

11. Питання до заліку

1. Порівняльний аналіз в соціології: рівні застосування.
2. Концептуальні проблеми порівняльного аналізу в соціології.
3. Форми та типи порівняльних досліджень.
4. Методологічні проблеми порівняння (проблема порівнюваності, проблема еквівалентності, проблема універсальності).
5. Методологічні проблеми порівняння (проблема «мало N, багато змінних», проблема вимірювання, проблема інтерпретації)
6. Методологічні проблеми порівняння (проблема «Гелтона»).
7. Міждержавні порівняльні дослідження в соціальних науках: методологія та етапи розвитку.
8. Сучасний стан міждержавних порівняльних досліджень .
9. Системний аналіз міжнародних відносин: компаративістика концепцій
10. Рейтинги та індекси у міжнародних дослідженнях: суб'єктивна та об'єктивна сторона вимірювання.
11. Соціологічна компаративістика: візуалізація даних
12. Структурування та представлення результатів порівняльних досліджень.
13. Європейське соціальне дослідження: методологічні особливості.
14. Євразійський монітор – система регулярних міжнаціональних опитувань населення.
15. Проекти Барометр: особливості вимірів регіональних особливостей у світовому розрізі.
16. Афробарометр : основні надбання проекту.
17. Латинобарометр: основні надбання проекту.
18. Азійський барометр : основні надбання проекту.
19. Світове дослідження цінностей.
20. Європейське дослідження цінностей.
21. Міжнародна програма соціального дослідження.
22. Економічні фактори довіри: за результатами міжнародних досліджень.
23. Ціннісні зміни крізь призму міжнародних досліджень.
24. Гендерні дослідження : рівність, нерівність та розрив.
25. Політичний зріз суспільства : як вимірювати.
26. Нові нерівності крізь порівняльну оптику.
27. Індекс людського розвитку ООН
28. Індекс сприйняття корупції
29. Дослідження Світового Банку.
30. Українське суспільство: соціологічний моніторинг. Інститут Соціології НАН України.